

Beslut

Datum 2024-09-27

Dnr 2023:8098

Sida 1 (17)

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av högstadiets undervisning om
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Munkhätteskolan i Malmö kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Munkhätteskolan avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga ämnen i högstadiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Munkhätteskolan den 29 augusti 2024. Besöket genomfördes av utredarna Susanne Lindberg Åkerberg och Robert Östberg.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En digital intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Munkhätteskolan i Malmö kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i hög utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Munkhätteskolan i Malmö kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i hög utsträckning** utformas för att stärka eleverna i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Skolinspektionen avslutar härmed granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i hög utsträckning utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande, aktuell och fördjupad undervisning visar att kunskapsområdet är återkommande i undervisningen i samtliga årskurser på högstadiet, vilket ger eleverna möjligheter till fördjupning. Undervisningen är uppdaterad och relevant med hänsyn till utvecklingen inom kunskapsområdet och lärarna ger eleverna möjligheter att samtala och reflektera kring aktuella frågor.

Granskningen av ämnesintegrerad undervisning visar att sexualitet, samtycke och relationer tas upp i ett flertal ämnen vilket ger eleverna en helhetsbild.

Undervisningen är samordnad så att frågor med koppling till kunskapsområdet kan belysas genom flera perspektiv.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck. Vidare ger undervisningen eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur sexualitet och relationer framställs i olika sammanhang, bland annat pornografi. Undervisningen bidrar till att utveckla förmågan att leva sig in i och förstå andra människors situation och erfarenheter. Granskningen visar också att undervisningen förmedlar betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i hög utsträckning utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att undervisningen sker under former som gör att alla elever oavsett könsidentitet och sexuell läggning känner sig inkluderade. Det finns strategier i undervisningen för att skapa delaktighet och god samvaro så att alla elever oavsett könstillhörighet vill och vågar reflektera och samtala. I sin undervisning utifrån kunskapsområdet synliggör och utmanar lärarna begränsande normer.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att lärarna bemöter utspel för intolerans och fördjupar frågorna i undervisningen.

Granskningen av elevdelaktighet visar att lärarna ger eleverna möjlighet att tycka till om planering och genomförande av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer samt delta i utvärdering av den.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad undervisning
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen är återkommande, uppdaterad och ger möjlighet till fördjupning

Granskningen av återkommande, aktuell och fördjupad undervisning visar att kunskapsområdet är återkommande i undervisningen under samtliga årskurser på högstadiet och att det finns en tydlig progression, vilket ger eleverna möjlighet till fördjupning inom kunskapsområdet.

Av såväl lärarintervjuer som elevintervjuer framkommer att lärarna behandlar moment som berör kunskapsområdet i olika ämnen och årskurser. Lärarna har en tydlig tanke om en progression och återkopplar till tidigare undervisning om sexualitet, samtycke och relationer. Elever uppger i intervju att det kan bli viss repetition men samtidigt en fördjupning då lärare i olika ämnen undervisar utifrån olika perspektiv samt att lärare först behandlar områden eller teman mer grundläggande för att sedan gå på djupet. Diskussioner och samtal blir mer fördjupande och elever förväntas använda de kunskaper de förvärvat tidigare. Det framkommer även att lärare försöker planera så att samma tema eller område behandlas samtidigt i flera ämnen, vilket bidrar till att ett givet avsnitt blir belyst utifrån olika perspektiv. Det framgår exempelvis att eleverna har arbetat med ett ämnesövergripande arbete på temat identitet i svenska, biologi, bild och samhällsorienterande ämnen.

Vidare framgår att undervisningen är uppdaterad och relevant med hänsyn till utvecklingen inom kunskapsområdet. Vid intervjuer med såväl elever som lärare framkommer att lärarna tar upp aktuella händelser, sådant eleverna möter på sociala medier och sådant som händer i deras vardag. Lärare har exempelvis fört samtal med eleverna om koranbränningar, Pride-paraden samt den senaste Eurovision-finalen där en icke-binär artist vann. Ett annat exempel är att lärare kan prata med elever om sådant de varit med om under helgen. I intervju uppger lärare att de kommunicerar både med varandra och med eleverna för att hålla sig uppdaterade. Elever kan exempelvis prata om något eller ställa frågor som gör att

lärare måste ta reda på mer för att kunna möta eleverna där de befinner sig. Lärarna använder sig därutöver av artiklar, nyhetsprogram samt uppdaterade läromedel. Undervisningen ger dessutom eleverna utrymme och möjligheter till samtal och reflektion kring sådant som rör kunskapsområdet. Elever uppger bland annat i intervju att de har goda möjligheter att reflektera och ger som exempel att de brukar få tänka själva först och sedan diskutera två och två och därefter i helgrupp för att få fler perspektiv.

Av granskningen framkommer vidare att lärarna vid behov använder annan kompetens för att bredda och fördjupa undervisningen. Såväl lärare som elever uppger i intervju att en organisation som anses kunniga inom områden som rör könsnormer samt värderingar kring manligt respektive kvinnligt har besökt skolan. Även kuratorn och skolsköterskan har varit med på lektioner för att informera om sådant som rör sexualitet, samtycke och relationer. Av intervjuer framgår också att lärarna förbereder eleverna inför externa besök genom att de bland annat får skriva frågor samt veta vem som ska komma och varför. Lärarna följer även upp besöken med hjälp av frågor och samtal kring det som kommit upp.

Ämnesintegrerad undervisning

Sexualitet, samtycke och relationer tas upp i ett flertal ämnen och undervisningen belyser kunskapsområdet utifrån flera perspektiv

Granskningen visar att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer tas upp i undervisningen i flera olika ämnen och att lärarna samordnar sin undervisning så att frågor kan belysas genom perspektiv från olika ämnen.

Av såväl lärarintervjuer som elevintervjuer framkommer att lärarna löpande arbetar med ämnesövergripande temaarbeten och projekt som de planerar tillsammans. Dessa ämnesövergripande arbeten berör bland annat identitet, könsroller och normer kring manligt och kvinnligt.

I intervju uppger lärare att de har ett gediget samarbete på skolan om kunskapsområdet. De har bland annat tagit fram en övergripande planering och ett årshjul som gör att det blir enklare att koppla samman ämnen och arbeta tematiskt. Det framkommer också att lärarna tar hjälp och stöd av en bok som handlar om att undervisa i sexualitet, samtycke och relationer. Elever uppger i intervju att de märker att lärare samarbetar bland annat genom att de kan se att elever i parallellklasser arbetar med samma uppgifter som dem själva samt att lärare kan berätta vad eleverna ska göra i ett annat ämne än deras eget. Av såväl lärarintervjuer som rektorsintervjun framkommer att det är uttalat att lärarna ska arbeta ämnesövergripande och det finns en struktur och organisation kring det.

I intervju med lärare framkommer att lärarnas arbetssätt leder till att både fakta och värdegrund hanteras i undervisningen. Lärare använder exempelvis en specifik litteratur för att såväl gå igenom fakta om hedersbegreppet som för att hålla efterföljande diskussioner kopplade till värdegrundsfrågor tillsammans med eleverna. Lärare för även samtal med eleverna utifrån fakta som förmedlas via filmer och får på så vis in samtal med elever om sådant som berör värdegrunden. Ett annat exempel är att lärare använder sig av reklambilder, där fakta förmedlas via bilderna och värdegrunden behandlas i efterföljande diskussioner.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersförtryck

Granskningen visar att det ingår teman i undervisningen där eleverna får undersöka maktstrukturer kopplade till kön. Eleverna uppger exempelvis i intervju att de på samhällskunskapen pratat om att män generellt får högre lön än kvinnor för samma utförda arbete. Lärare har även pratat om att slöjdämnen tidigare var könsuppdelade i skolan, där pojkar hade metall- och träslöjd medan flickorna hade textilslöjd. Det framkommer också att eleverna har arbetat med normer kopplat till manligt och kvinnligt i ämnena engelska samt idrott och hälsa. Av intervju med lärare framgår även att lärare bland annat för diskussioner med eleverna om hur abortlagstiftningen har förändrats över tid samt hur olika kraven på att flickor respektive pojkar ska behöva hjälpa till i hushållet kan se ut.

Granskningen visar också att det i undervisningen ingår teman som rör maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck. Lärare och elever berättar att de behandlar sådant innehåll i bland annat svenska, samhällsorienterande ämnen och biologi. Till exempel läser eleverna skönlitteratur och har samtal och diskussioner om hedersrelaterat våld och förtryck. Utöver det har eleverna läst artiklar på temat samt diskuterat debatten om slöjförbud och fenomenet kring så kallade "balkongflickor". Av intervjuerna framgår också att lärarna inom ramen för undervisningen tar upp att hedersrelaterat våld och förtryck kan drabba både flickor och pojkar samt att det kan förekomma i alla slags kulturer. Det framgår även att lärare tar upp sådant som rör oskuldsnormer, könsstämpning och omskärelse.

Undervisningen ger möjligheter till ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang

Av granskningen framkommer att det finns moment i undervisningen genom vilka elever uppmanas att kritiskt granska hur olika medier och sammanhang framställer sexualitet och relationer.

Av intervjuer med lärare och elever framgår exempelvis att lärarna för samtal med eleverna om hur medier och populärkultur påverkar ens identitet och hur män och kvinnor blir gestaltade i olika medier. Lärare lyfter även sexualiserade bilder i undervisningen och pratar om hur representationen av män respektive kvinnor ser ut i olika publikationer. Av intervjuer med lärare framgår även att undervisningen i svenska och bild tar upp pornografi och att lärare exempelvis för samtal med eleverna om deras föreställningar av pornografi samt vad pornografi är i jämförelse med en verklig sexuell relation. Lärare tydliggör även skillnaden mellan pornografi och romantik eftersom det händer att elever är osäkra på skillnaden.

Undervisningen bidrar till att utveckla förmågan att leva sig in i och förstå andra människors situation och erfarenheter samt betydelsen av samtycke

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att lära sig om och reflektera över vad samtycke kan innebära i olika situationer.

Av lärar- och elevintervjuerna framgår att vikten av samtycke vid sex ingår i bland annat undervisningen i svenska, samhällsorienterande ämnen samt biologi. Av intervjuerna framkommer också att undervisningen behandlar innebörden av begreppet samtycke, hur samtycke kan kommuniceras samt vilka konsekvenser händelser där samtycke saknas kan få både för den som blir utsatt och för den som utsätter. Därtill visar granskningen att undervisningen om samtycke är återkommande under samtliga år på högstadiet.

Vidare framgår att teman som kärlek, vänskap, goda relationer och empati återkommer i flera ämnen. Lärare och elever uppger exempelvis att empati behandlas i svenska och samhällsorienterande ämnen och att det bland annat görs genom att eleverna får sätta sig in i olika fiktiva karaktärer och svara på frågor utifrån karaktärens perspektiv. Eleverna får även göra skrivuppgifter och föra diskussioner med varandra om hur de skulle uppleva olika situationer utifrån andra personers synsätt. Det framkommer också att kärlek och vänskap bland annat tas upp på biologin, svenskan, bilden och religionen och som exempel ges att lärare använder sig av noveller, går igenom hur det känns att vara kär eller låter eleverna arbeta med uppgifter där de får uttrycka känslor som rör kärlek och vänskap i bild. Av intervjuer med lärare och elever framgår också att eleverna får reflektera över såväl trygga som otrygga relationer bland annat genom att lärare för samtal med eleverna om olika slags relationer för att vidga deras förståelse för hur olika slags relationer kan se ut. Elever säger vid intervju att de pratat om alla typer av relationer med betoning på att det är okej att vara sig själv.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Det finns medvetna strategier i undervisningen för att alla elever ska kunna reflektera och samtala

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att undervisningen sker under former som gör att alla elever oavsett könsidentitet ska kunna reflektera och samtala.

Lärarna uppger i intervju att de arbetar på olika sätt för att ge samtliga elever utrymme i klassrummet. Exempelvis så tydliggör lärarna de förhållningssätt som gäller samt ställer öppna frågor där eleverna får uttrycka och testa egna tankar och åsikter. Lärarna har även en medveten strategi kring hur de tar upp vissa ämnen eller teman samt i vilka gruppkonstellationer eleverna ska arbeta i. Det framgår också att lärare arbetar medvetet kring vilka uppgifter och vilka bilder som ska användas i undervisningen för att det ska bli så bra som möjligt för samtliga elever. Lärarna ger även eleverna ett aktivt lärarstöd, cirkulerar runt bland eleverna, svarar på frågor och lyssnar in eleverna. Elever uppger i intervju att stämningen i klassrummet över lag är fokuserad, men att det ibland kan vara lite fnissigt. Det framkommer även att eleverna anser att lärarna är skickliga på att skapa en trygg miljö där det är tillåtet att ställa frågor.

Det finns arbetssätt i undervisningen för att främja god samvaro i klassrummet

Av granskningen framgår att det finns förhållningssätt i klassrummet för hur arbetet med kunskapsområdet ska fungera och hur en samvaro med ömsesidig respekt inom gruppen ska se ut. Av intervjuer med såväl elever som lärare framkommer att det finns tydliga regler och förhållningssätt för samvaron i klassrummet. Det handlar bland annat om att det ska råda ett öppet och tillåtande samtalsklimat där lärarna markerar vilka regler som gäller i arbetet med

kunskapsområdet samt att lärarna låter eleverna arbeta i olika konstellationer beroende på elevernas behov och vad undervisningen ska behandla. Det framkommer också att undervisningen omfattar teman och frågor som kan vara känsliga eller utmanande för eleverna och att lärarna då tänker extra noga på hur de ska ta upp sådana frågor. Lärarna exemplifierar med att pornografi kan vara känsligt att ta upp utifrån elevernas bakgrund och deras övriga att samtala om ett sådant ämne. Lärare uppger i intervju att de därav behöver närma sig området medvetet och försiktigt genom att exempelvis börja på en grundläggande nivå med att förklara ord och begrepp för att sedan gå djupare in i ämnet. Det framkommer även att lärarna diskuterar känsliga frågor som exempelvis pornografi i kollegiet för att kunna stötta varandra.

Undervisningen synliggör och utmanar begränsande normer

Granskningen visar att lärarna verkar för att undervisningen om kunskapsområdet ska ha ett innehåll som gör att alla elever oavsett könsidentitet och sexuell läggning känner sig inkluderade.

Såväl lärarna som eleverna berättar att undervisningen berör olika könsidentiteter och sexuella läggningar. I undervisningen får eleverna exempelvis reflektera över hur normer som rör könsroller, könsidentitet och sexuell läggning kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme. Det framkommer bland annat att lärarna behandlar innehållet såväl i svenska som bild, biologi och samhällsorienterande ämnen. Eleverna uppger exempelvis i intervju att de på lektionerna i svenska har läst om kläders betydelse för identiteten och hur begränsande det kan vara att behöva passa in i en av samhället bestämd norm. Det framkommer också att eleverna på lektioner i biologi har pratat om sexuella läggningar och hur normer kopplade till olika könsidentiteter kan påverka människors liv. Utöver det har eleverna bland annat läst litteratur i ämnet svenska där huvudpersonerna hade en annan sexuell läggning. Eleverna har även fått fundera kring hur olika klassiska litterära verk hade tagits emot om kärleksparen i handlingarna hade varit samkönade. I intervju uppger elever att de upplever att man kan vara sig själv på skolan och att lärarna brukar prata om hur de kan skapa en kreativ miljö där alla kommer till sin rätt, trots de olikheter som finns.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Värdegrundsfrågor fördjupas i undervisningen och det finns rutiner för att bemöta intolerans

Granskningen visar att det finns rutiner på skolan för hur lärarna ska bemöta utspel för intolerans eller destruktiva jargonger bland eleverna exempelvis när eleverna får undervisning om sexualitet, samtycke och relationer.

Av intervju med såväl lärare som elever framkommer att lärarna bemöter uttryck för intolerans direkt och för samtal med eleverna om att det inte är acceptabelt att uttrycka sig på ett visst sätt. Lärarna uppger även att det är viktigt att ta diskussionen och tydliggöra för eleverna vad som är rätt och fel. En lärare ger som exempel att det bland annat kan innebära att fråga eleverna varför de har en viss uppfattning så att de behöver bemöta sina egna argument. Ett annat exempel är att elever testat sina eller sin familjs värderingar genom att uttrycka dem i klassrummet och att lärarna då måste bemöta det genom att ta en diskussion med eleverna kring vad de uttrycker. Såväl elever som lärare uppger också i intervju att lärare tydligt förmedlar att alla har rätt att ha sina egna åsikter och får uttrycka dem så länge de inte kränker någon annan. Lärarna agerar dessutom medvetet och situationsanpassat där vissa tillrättavisningar exempelvis sker enskilt och utanför klassrummet. I intervju uppger lärare bland annat att det händer att de avbryter diskussioner som eskalerar för att sedan återuppta en diskussion med aktuella elever enskilt. Skolan kontaktar vid större incidenter vårdnadshavarna. Utöver det så framkommer att det sker ett övergripande arbete på skolan kring språkbruk, respekt och allas rätt att kunna uttrycka sig. Detta plockas även upp av lärarna i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Elevdelaktighet

Eleverna är delaktiga i planering, genomförande och utvärdering

Granskningen visar att lärarna ger eleverna möjligheter att tycka till om planering och genomförande av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer samt delta i utvärdering av den.

Av intervju med lärare och elever framkommer exempelvis att lärare ställer frågor muntligt och för samtal med eleverna för att ta reda på vad eleverna redan kan eller vill veta mer om. Elever uppger i intervju att lärare även använder sig av frågelådor för att eleverna anonymt ska få formulera frågor de önskar få svar på. Detta bekräftas även i intervju med lärare där det även framkommer att lärare använder sig av olika slags tester, diagnoser, övningar och tankekartor för att ta reda på vilka önskemål och behov som finns bland eleverna. I intervju uppger elever att lärare kan visa sin planering för att inhämta elevernas åsikter. Lärare kan dessutom presentera olika sätt att arbeta samt uppmana eleverna att vara med och bestämma hur upplägget ska se ut. Lärarna gör därutöver eleverna delaktiga i utvärderingen av undervisningen och använder det som kommer fram för att justera eller planera vidare. Lärarna lyssnar även löpande in vad eleverna kan eller hur väl vissa saker fungerar och anpassar sin undervisning utifrån det. Elever uppger i intervju att de upplever att de får vara med och bestämma sådant som rör undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Mot bakgrund av ovanstående har Skolinspektionen gjort bedömningen att

kvaliteten inom högstadiets undervisning om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer är hög. Granskningen avslutas därmed.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Susanne Lindberg Åkerberg. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Robert Östberg och Ewa Mölleryd deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Ämnesintegrerad undervisning ger eleverna en helhetsbild

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.¹

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.² Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.³

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁴ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁵

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.⁶

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår vidare att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.⁷

¹ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

² 1 kap. 4 § skollagen.

³ 1 kap. 4 § skollagen.

⁴ 1 kap. 5 § skollagen.

⁵ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

⁶ 2 kap. 25 § skollagen.

⁷ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet*.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.⁸

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.⁹

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.¹⁰

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges

⁸ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.*

⁹ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.*

¹⁰ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.*

möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹¹

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår att skolan aktivt och medvetet ska påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.¹² Avseende skolans mål uttrycks bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor.¹³ Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁴

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.¹⁵

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁶

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå

¹¹ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.*

¹² Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden.*

¹³ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Mål.*

¹⁴ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer.*

¹⁵ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer.*

¹⁶ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper, Mål.*

utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁷

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁸

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har inom givna ramar ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.¹⁹

Läroplanen innehåller kursplaner för varje ämne.²⁰ Kursplanerna består av syfte och centralt innehåll samt kompletteras av betygskriterier eller kriterier för bedömning.

¹⁷ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

¹⁸ Lgr 22, avsnitt 2.3 *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

¹⁹ Lgr 22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

²⁰ Lgr 22, avsnitt 5. *Kursplaner*.